

Рубель К.*

ПРОБЛЕМА ГІБРАЛТАРУ У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ІСПАНІЇ

У сучасному світі проблема Гібралтару є одною з найдавніших невирішених територіальних суперечок. Гібралтар являє собою невеличкий мис на півдні Піренейського півострова, на який вже протягом трьох століть постійно висловлюють взаємні зазіхання провідні країни Європи. Найбільшу зацікавленість до цієї зони завжди проявляли Іспанія та Велика Британія, традиційно провідні морські країни Європи.

Стратегічну значимість території Гібралтару важко переоцінити, адже вона знаходиться на перехресті надважливих транспортних шляхів, тому не дивно, що на сьогоднішній день Гібралтар – єдине колоніальне володіння у сучасній Європі та одна з останніх колоній у світі загалом. Ці факти зумовлюють постійну увагу з боку міжнародного співтовариства до цієї території [3].

Проблема Гібралтару сягає своїм корінням епохи створення національних держав та формування балансу сил у Європі. На той час володіння цією територією давало провідним європейським країнам можливість здійснити найважливіше завдання своєї зовнішньої політики – контролювати Середземномор'я, чим пояснюється суперництво між ними у питанні даної території. Перемогу у такій боротьбі отримала Велика Британія. Після війни за іспанську спадщину 1701 – 1713 років Гібралтар, що до цього підпорядковувався іспанській короні, було захоплено британськими військами.

Юридично перехід Гібралтара під владу Великої Британії було оформлено десятою статтею нав'язаної Іспанії Утрехтської мирної угоди 1713 року. З того часу Іспанія, втрапивши частину своєї історичної території, не може змиритися з таким фактом і продовжує вести боротьбу за повернення території як дипломатичними, так і військовими методами. Таким чином, починаючи з XVIII століття Гібралтар став однією з найважливіших проблем зовнішньої політики Іспанії. У XVIII ст. іспанські війська неодноразово здійснювали невдалі облоги території Гібралтару, а на початку Другої світової війни генерал Франсіско Франко та керівництво нацистської Німеччини сумісно розробили план окупації цієї території, здійснити який так і не змогли [1].

Проблема набирає нового характеру у другій половині минулого століття, коли світ охопив процес деколонізації. У 1960их роках Франко знову підняв питання про Гібралтар з метою виправдати несприятливі наслідки своєї внутрішньої та зовнішньої політики, які франкістською пропагандою пояснювалися як «міжнародна облога», в тому числі з боку Британії, що окупувала частину іспанської території [2]. Проте Франко зміг домогтися лише переговорів з Великою Британією, що тривали у 1966 – 1968 рр. відповідно до резолюцій Генеральної Асамблеї ООН [4]. 1967 року у Гібралтарі було проведено референдум, на якому більшість мешканців колонії висловилися проти переходу території під суверенітет Іспанії. 1969 року Гібралтар отримав конституцію, яка визнавала самоврядування за колонією. Хоча такі дії Великої Британії були засуджені Генеральною Асамблеєю

* студент 3 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доц. Кривонос Р.А.

ООН як порушення Декларації про надання незалежності колоніальним країнам і народам, Британія не змінила свою позицію, що спровокувало Франко ввести блокаду Гібралтару, що тривала до 1985 року.

Після повалення режиму Франко у Іспанії новий уряд Адольфо Суареса, що визначив інтеграцію до НАТО та ЄС як основні пріоритети зовнішньої політики Іспанії, у якості компромісу поступово погодився зняти блокаду Гібралтару після підписання у 1980 р. керівниками зовнішньополітичних відомств Іспанії та Великобританії Лісабонської декларації. Остаточно блокаду було знято у 1985 році під час правління уряду соціалістів на чолі з Феліпе Гонсалесом після підписання Брюссельської декларації 5 лютого 1984 року, коли Іспанія отримала гарантії безперешкодного вступу до НАТО та Європейського Союзу [1].

Сьогодні Гібралтар визнаний офшорною зоною. Таким чином, особливістю сучасного Гібралтару є те, що на його території для підприємців створено сприятливий валютно-фінансовий та фіскальний режим, високий рівень та законодавчі гарантії банківської та комерційної секретності, лояльність державного регулювання. З 90-х рр. ХХ ст. Гібралтар займає одне з перших місць у світі за кількістю зареєстрованих офшорних компаній, зокрема заснованих, у тому числі, резидентами з України. Це має важливе значення для світової економічної системи [3].

Іспанія і у ХХІ столітті проводить активну політику щодо зміни статусу Гібралтару. Про це свідчить проведений у Гібралтарі референдум 2002 року під тиском ООН та Іспанії зокрема. Референдум мав той самий результат – населення території висловилося проти переходу колонії під суверенітет Іспанії, проте у подальшому означені факти дають підстави стверджувати, що це не остання ініціатива іспанського уряду повернути частину колишньої суверенної території своєї держави. Вже в кінці 2008 року, Європейська Комісія надала Іспанії права вільного судноплавства серед більшості територіальних вод, які оточують Гібралтар у районі морського заповідника «Естречо Орієнталь». Велика Британія почала судовий розгляд з цього питання за підтримки Гібралтару, що триває з перервами і досі [3].

Таким чином, проблема Гібралтару включно з деякими іншими спірними територіям у Західному Середземномор'ї сьогодні складають так званий “пояс нестабільності” на південних кордонах Іспанії. Це створює небезпеку розгортання конфлікту в зоні важливих морських міжнародних комунікацій. Періодичні загострення іспано-марокканського конфлікту через спірні Сеуту та Мелілью, які продовжуються і в наш час, а також збройна сутичка між Іспанією та Марокко на острові Перехіль у Гібралтарській протоці в липні 2002 р., підтверджують цей висновок [3].

Історичний досвід Іспанії має бути врахований у практичній діяльності МЗС України, як держави, що має морської держави, що прагне розвивати торгове співробітництво у Середземноморсько-Чорноморському регіоні та за його межами, особливо при вирішенні територіальних конфліктів на кшталт українсько-російської суперечки навколо острова Тузла у Керченській протоці чи суперечок з Румунією стосовно територіальних вод Чорного моря та річки Дунай. Одним з методів вирішення подібних проблем могло б бути залучення міжнародних організацій, але досвід Іспанії показує, що це не завжди має позитивний результат. Незважаючи на те, що до врегулювання гібралтарського конфлікту були залучені і ООН, і НАТО, і ЄС, Іспанія не змінює свого прагнення повернути територію, тому проблема продовжує існувати і сьогодні.

Література

1. Estudios sobre Gibraltar / [J. Uxó Palasí, F. Olivié, A. Fernández Díaz y alg.]; Jesús Salgado coord. - Madrid: Instituto de Cuestiones Internacionales y Política Exterior (INCIPE), 1996. - 334 p.
2. Fawcett J. E. S.. Gibraltar: The Legal Issues / Fawcett J. E. S. // International Affairs (Royal Institute of International Affairs). – 1967. – Vol. 43, No. 2. – p. 236 – 251.
3. Government of Gibraltar. Information Services [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.gibraltar.gov.gi>.
4. Question of Gibraltar. UNGA, 22d Session. GA Res. 2353(XXII). [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/236/88/IMG/NR023688.pdf>.